

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۴ / شماره ۴ (پیاپی ۵۶) / زمستان ۱۴۰۴
صفحه ۴۲۹ تا ۴۴۹

مدلسازی مفهومی حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور: تحلیل کیفی مبتنی بر نظریه داده بنیاد

محمد مهدی آزادی

دانشجوی دکتری تخصصی مهندسی مالی، گروه مدیریت، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
Mohadmehdiazadi7@gmail.com

محمد حسن قلیزاده

گروه مدیریت، دانشگاه گیلان، رشت، ایران (نویسنده مسئول)
gholizadeh@guilan.ac.ir

رضا آقاجان نشتائی

گروه مدیریت بازرگانی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
Nashtaei@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۳

چکیده

هدف کلی تحقیق حاضر بررسی مکانیسم تاثیرپذیری منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور و مدلسازی مفهومی آن با رویکرد تئوری داده بنیاد است. همچنین، بررسی عوامل موثر بر ثبات صنعت بانکداری در دوره‌های مختلف اقتصادی (بهبود، رونق، رکود و بحران) و حداقل‌سازی تبعات نامطلوب ادوار اقتصادی بر منابع مالی بانک است. با توجه به اینکه هیچ پژوهشی تا کنون حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور را مدلسازی نکرده است، لذا، پژوهشگر با بکارگیری استراتژی نظریه داده بنیاد اقدام به کشف مدل مفهومی نموده است. در این پژوهش اطلاعات به روش مصاحبه ژرف‌نگر به صورت هدایت کلیات و نیمه ساختاریافته گردآوری شده است. تعداد نمونه آماری تا رسیدن به اشباع مقوله‌ها ادامه یافته و با هفت نفر از مدیران عالی شبکه بانکی و اساتید دانشگاه صورت گرفت. نتایج حاصل نشان می‌دهد که متغیرهای متعددی می‌تواند بر کشش‌پذیری منابع مالی بانک تاثیرگذار باشند. متغیرهای شناسایی شده عبارتند از: نرخ اشتغال - حقوق صاحبان سهام - نسبت تسهیلات به سپرده - ریسک بازار - انتظارات سپرده گذار - درآمد بانک - شوک ارزی - ریسک اعتباری - ریسک نقدینگی - پایداری منابع سپرده ای - بانکداری الکترونیک - اندازه بانک - چرخه وام دهی - طول دوره رکود یا رونق - سرعت گردش پول - نرخ بهره واقعی - تقاضای پول - سرمایه گذاری در سایر بازارها - قدرت خرید پول. **واژه‌های کلیدی:** مدلسازی مفهومی، منابع مالی بانک، ادوار اقتصادی، نظریه داده بنیاد.

۱- مقدمه

پویایی ادوار تجاری در اقتصادهای پیشرفته و در حال ظهور موضوع بحث در بسیاری از مطالعات در سال‌های اخیر بوده است (رین‌هارت و روگوف^۱، ۲۰۱۴). ادوار اقتصادی به علت تاثیرگذاری عمومی که بر کل سیستم اقتصادی دارند از اهمیت بالایی برخوردارند. بررسی روند تاریخی تولید ناخالص داخلی هر کشوری به عنوان معیاری از سطح فعالیت اقتصادی آن کشور نمایان‌گر آن است که این متغیر در طول سالها، حول یک روند رشد بلندمدت نوسان کرده است (نظریان و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۱۱۸). ادوار تجاری نوعی نوسانات باقاعده و منظم در فعالیت‌های کلان اقتصادی کشورها است که بیشتر به وسیله بنگاه‌های تجاری سازماندهی می‌شوند. یک سیکل، با یک دوره رونق اقتصادی که همزمان در فعالیت‌های متعدد اقتصادی رخ می‌دهد، شروع شده و به دوره رکود و انقباض منتهی می‌شود. این سلسله از تغییرات بارها و بارها تکرار می‌شوند ولی حالت منظم و دوره‌ای ندارند (قربانی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۵۶). نگرانی‌ها در مورد طول رکودهای اقتصادی و تاثیر شوک‌ها بر بخش بانکی افزایش یافته است. شواهدی در مورد دوره‌های رکود اقتصادی اخیر حاکی از این است که اخلال در امور بانکی باعث رکودهای عمیق و ضررهای مداوم تولید می‌شود (کائو و همکاران^۲، ۲۰۲۰). رین‌هارت و روگوف^۳ (۲۰۱۴) بیان کرده‌اند که طول رکود اقتصادی از اوج تا رونق اقتصادی کمتر از ۵ سال نبوده و تاثیر آن بر بخش بانک بیشتر شده است. چرخه‌های تجاری نه تنها در شکل دهی نرخ بهره و عرضه پول بلکه در اعتباراتی که بانک‌های تجاری برای اهداف سرمایه‌گذاری یا مصرف اعطا می‌کنند، نقش اساسی دارد. جدا از عوامل درون‌زا که در بخش بانکی ظاهر می‌شوند، عوامل مهمی در شکل‌گیری این چرخه‌ها توسط عوامل برون‌زا، که در نتیجه تغییرات در محیط اقتصاد کلان هستند، و با تغییرات کوتاه مدت و میان مدت در کل فعالیت اقتصادی مرتبط هستند، نقش ایفا می‌کند (برکزایک^۴، ۲۰۱۸). تیک و همکاران^۵ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ی خود به رابطه‌ی منفی و معنی‌دار میان ادوار تجاری و منابع مالی بانک دست یافتند. گارسیا-سوآزا و همکاران^۶ (۲۰۱۲) دریافتند که اگرچه رشد اقتصادی بر منابع مالی بانک تأثیر منفی می‌گذارد، این تأثیر برای بانک‌های بزرگ اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. بسیاری از اقتصاددانان توافق دارند که محرک و علت ادوار تجاری می‌تواند شامل تکانه‌های سیاست‌های پولی و مالی، تغییر در تقاضای مصرفی و سرمایه‌گذاری، تکانه‌های تجاری مانند تکانه‌های ناشی تغییر قیمت نفت و فناوری باشد. اما درباره اینکه کدامیک از این تکانه‌ها برای توصیف نوسانات ادوار تجاری اهمیت بیشتری دارند، توافق ندارند (ناهدیدی امیرخیز و همکاران، ۱۳۹۷). سیستم بانکی در اقتصاد ایران علاوه بر واسطه‌ی وجوه بودن در بازار پول، به دلیل عدم توسعه کافی بازار سرمایه، نقش اساسی در تأمین مالی برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت اقتصادی کشور دارند. منابع مالی برای ایفای این نقش از طرف سپرده‌گذاران، تأمین می‌گردد (اسماعیلی، ۱۳۹۷).

¹ Reinhart and Rogoff

² Cao et al

³ Reinhart and Rogoff

⁴ Barczyk

⁵ Tabak et al

⁶ García-Suaza et al

به طور کلی فرض بر این است که نوسانات ادوار اقتصادی به طور قابل توجهی بر سودآوری بانکها و موسسات مالی، هم‌چنین بر مصرف، سرمایه‌گذاری و تقاضای کل تاثیر می‌گذارد. با این حال پژوهشی در گذشته، حساسیت منابع مالی بانک به ادوار اقتصادی را مدلسازی نموده و این مهم جنبه نوآوری این پژوهش است. با توجه به اهمیت اثر ادوار اقتصادی بر شکل‌گیری رفتار بانکها در تجهیز منابع و سرایت این رفتار به سایر بخش‌های واقعی اقتصاد، مدلسازی حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی در این پژوهش، به گسترش مبانی نظری پژوهش‌های گذشته کمک خواهد نمود. هم‌چنین دستاوردهای علمی پژوهش حاضر برای تعیین خط مشی بانکها در شرایط مختلف اقتصادی در جهت بهبود وضعیت و ثبات در سودآوری و نیز برای سیاست‌گذاران پولی در برآورد شرایط نظام بانکی و کمک به ثبات بیشتر در سیکل‌های مختلف اقتصادی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. هدف اصلی مشخص نمودن شرایط کلان اقتصادی از منظر چرخه‌های تجاری است تا بتوان با ارائه الگو، تاثیر گذاری چرخه‌های تجاری بر منابع بانکی را مشخص نمود. با توجه به اینکه ساختار اقتصادی کشور، ساختار نظام بانکی کشور و نقش بانک مرکزی در ایران با بسیاری از کشورها متفاوت است، از این‌رو، بهره‌گیری از سایر مدل‌ها بدون توجه به این تفاوت‌ها و در نظر گرفتن این ویژگی‌های خاص موثر نخواهد بود. بنابراین شناسایی عوامل تاثیرگذار بر حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور، هدف مهم و اساسی این تحقیق است. با توجه به مسئله‌ی تبیین شده، محقق درصدد مدلسازی مفهومی حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور و تبیین مولفه‌های، پیشایندها و پیامدهای چرخه‌های اقتصادی در صنعت بانکداری کشور است. بنابراین سوال اصلی مقاله حاضر این است که منابع مالی بانک به چه اندازه از ادوار اقتصادی تاثیر می‌پذیرد؟ و چه متغیرهایی نقش میانجی‌گری در رابطه میان منابع مالی بخش بانکی و ویژگی‌های ادوار اقتصادی را بازی می‌کند؟

۲. مبانی نظری

بحران‌های مالی اخیر منجر به شکست بانکها شد و تأثیر منفی بر اقتصاد واقعی داشته است. بنابراین توجه‌های ویژه به پیامدهای بی‌ثباتی مالی بر اقتصاد شده است (آگنلو و سئوسا^۱، ۲۰۱۲). علاوه بر این، در محیطی که نقص بازار یکی از ویژگی‌های آن است، محافظت از سپرده‌گذاران بسیار ضروری است. لذا سیستم بانکی هر کشوری باید منابع شکنندگی بانکها را شناسائی کند. زیرا بانکها همواره در معرض خطرات مالی متعددی قرار دارند (قنیمی و همکاران^۲، ۲۰۱۷). تجربیات حاصل از بحران‌های بانکی، مدیران و سیاست‌گذاران صنعت بانکداری را به اهمیت منابع مالی و سرمایه پشتیبان آگاه کرده است. بانکها از منابع مالی خود به عنوان ابزاری برای جذب عواقب مالی ناخوشایند ناشی از بازده غیرمنتظره استفاده می‌کنند (شیم^۳، ۲۰۱۳). بانکها ممکن است سرمایه اضافی را به عنوان نشانه‌ای از سلامت بازار حفظ کنند تا از این طریق، انتظارات آژانس‌های رتبه‌بندی را برآورده کنند (جکسون و همکاران^۴، ۱۹۹۹). توافق نامه کمیته بازل^۴، در زمینه‌ی نظارت بر بانکداری، بر مدیریت منابع پشتیبان بانک تاکید

¹ Agnello and Sousa

² Ghenimi et al

³ Shim

⁴ Jackson et al

کرده است و مدیریت منابع مالی بانک‌ها در ادوار مختلف اقتصادی، جهت تقویت ثبات مالی سیستم‌های بانکی را به صورت فزاینده‌ای مهم دانسته است (فرن‌سیک و آسبرن^۱، ۲۰۱۲). بانک‌ها ممکن است در دوران رونق اقتصادی، سبب وام خود را بدون افزایش منابع مالی، گسترش دهند؛ زیرا برخی از بانک‌ها در دوره‌های رونق اقتصادی که احتمال تحقق فوری ریسک‌ها وجود ندارد، ریسک‌های احتمالی را دست کم می‌گیرند. هنگامی که رکود اقتصادی به وجود می‌آید، جذب سپرده بسیار پرهزینه است و سود انباشته به عنوان منبع اصلی ایجاد سرمایه ممکن است به دلیل بارده پایین، تحقق نیابد. بنابراین بانک‌ها مجبور خواهند شد از طریق کاهش دارایی دارای ریسک بالا، منابع مالی خود را حفظ کنند که در نهایت تاثیرات نامطلوب بالقوه‌ای بر وام‌های بانکی در دوره‌ی رکود بگذارد. انقباض اعتباری بعدی منجر به رکود عمیق‌تر در اقتصاد می‌شود و در نهایت ثبات بخش بانک تضعیف می‌شود و یک دور باطل ایجاد می‌کند (شیم^۲، ۲۰۱۳).

کاردارلی^۳ (۲۰۲۳) بتأکید می‌کند که تجزیه و تحلیل پیوندهای بین رفتار اقتصاد کلان و منابع مالی بانک‌ها یک کار چالش برانگیز است، به ویژه هنگامی که سعی در ایجاد یک پیوند علت و معلولی از یکی به دیگری وجود دارد. هم‌چنین عوامل سوم نیز ممکن است در تأثیرگذاری بر سیستم‌های مالی و نتایج اقتصادی نقش داشته باشند. در این ارتباط کاسارس^۴ (۲۰۰۱) در مطالعه خود برای بررسی اثر سیاست‌های پولی بر ادوار تجاری در یک مدل ساختاری با قیمت‌های چسبیده، متغیرهایی مانند نقدینگی، مصرف، سرمایه‌گذاری، نرخ بهره اسمی کوتاه‌مدت و تعریف محدود پول را وارد کرد که از بین متغیرهای یاد شده متغیر نرخ بهره اسمی کوتاه مدت جزء شاخص‌های با وقفه ادوار تجاری است، در حالی‌که متغیرهای دیگر از جمله مصرف، سرمایه‌گذاری و نقدینگی نشان‌دهنده شاخص‌های هم‌زمان ادوار تجاری هستند (آقیون و همکاران^۵، ۲۰۱۵). گراچال اسکای و همکاران^۶ (۲۰۱۸) نیز بیان کرده‌اند بانک‌های کوچک و بانک‌های بزرگ به نوسانات چرخه تجاری واکنش متفاوتی نشان می‌دهند. میانگین سود خالص (NIM) در بانک‌های بزرگ با چرخه تجاری رابطه منفی دارد، در حالی‌که متوسط NIM در بانک‌های کوچک با چرخه تجاری رابطه مثبت دارد. در دیدگاه عمومی، بانک‌های کوچک به دلیل روابط نزدیک با وام‌گیرندگان خود با بانک‌های بزرگ متفاوت هستند. اما تجزیه خواص چرخه‌ای NIM به دارایی و بدهی ترازنامه نشان می‌دهد که NIM بالاتر بانک‌های کوچک به دلیل توانایی آنها در حفظ هزینه‌های بودجه نسبت به چرخه تجاری است (جروچالسک و همکاران^۷، ۲۰۱۸).

آگاهی از ارتباط بین نوسانات چرخه‌های اقتصادی و سودآوری بخش بانکی برای ارزشیابی ثبات و صحت بخش مالی و بانکداری مهم است. شرایط بد اقتصادی می‌تواند باعث بدتر شدن وضعیت کیفیت پرتفوی وام و ایجاد ضررهای اعتباری و در نهایت منجر به کاهش سودآوری بانک‌ها شود (گمبکورتا و میس ترالی^۸، ۲۰۰۴). از این‌رو،

¹ Francis and Osborne

² Shim

³ Cardarelli

⁴ Casares

⁵ Aghion et al

⁶ Grochulsk et al

⁷ Grochulsk et al

⁸ Gambacorta and Mistrali

با توجه به اینکه حساسیت منابع مالی بانک‌ها به چرخه تجاری متفاوت است، این سوال مطرح می‌شود که آیا حساسیت منابع مالی بانک‌ها نسبت به چرخه تجاری نیز وجود دارد؟ از نظر تجربی، چند مطالعه بر رابطه بین چرخه تجاری و رفتار بانکی به ویژه در مورد کشورهای پیشرفته متمرکز شده است. یافته‌ها غالباً نشان‌دهنده رفتار ضد سیکلی بانک است که منجر به یک حرکت منفی و معنادار بین منابع مالی بانک و ریسک اعتباری متناسب با ادوار تجاری می‌شود. از این مطالعات، برخی از یافته‌های جالب نیز مانند تأثیر اندازه بانک و ساختار مالکیت بر رابطه بین چرخه تجاری و رفتار بانک پدیدار می‌شود. به عنوان مثال، رفتار بانک‌های بزرگ اروپایی به روشی مقابله با سیکل‌های تجاری است، در حالی که منابع مالی بانک‌های کوچک با چرخه تجاری ارتباط مثبت دارند. همچنین مشخص شد که بانک‌های بزرگ منابع مالی خود را به روش ضد سیکل تنظیم می‌کنند، بر خلاف بانک‌ها و موسسات مالی کوچک که منابع مالی آنها تحت تأثیر ادوار تجاری است (ساداوی^۱، ۲۰۱۴). در مورد کشورهای در حال ظهور، شواهد تجربی کمیاب هستند، دو مطالعه موردی اخیر در مورد کشورهای برزیل و کلمبیا نشان دادند که منابع مالی بانکی تحت تأثیر رشد اقتصادی است (تبک و همکاران، ۲۰۱۱^۲؛ گراسیا-سئوازا و همکاران^۳، ۲۰۱۲).

۳. پیشینه پژوهش

کاردارلی^۴ (۲۰۲۳) کتابی با موضوع اثرات متقابل چرخه‌های اقتصادی و سیستم مالی کشور تدوین کرده است. این مطالعه شواهدی را ارائه می‌کند که نشان می‌دهد تفاوت‌های اساسی بین سیستم‌های مالی بر رفتار خانوارها و شرکت‌ها در چرخه اقتصادی تأثیر می‌گذارد و بر جریان‌های مالی بین کشورها نیز تأثیر می‌گذارد. کلین و تارک-آریس^۵ (۲۰۲۲) استدلال کرده‌اند که بانک‌های دارای سرمایه بهتر، شرایط ثبات مالی را بهبود می‌بخشند و در شرایط رکود اقتصادی، می‌توانند اعتبار را برای اقتصاد حفظ کنند و از این طریق پیامدهای نامطلوب اقتصاد کلان را در بر داشته باشند. کائو و همکاران^۶ (۲۰۲۰) دریافته‌اند که به دنبال شوک‌های بانکی داخلی، بانک‌های چند ملیتی می‌توانند عمق سیاست‌های انقباضی را تعدیل کنند. کالیبراسیون داده‌های لهستانی نشان می‌دهد که بانک‌های چند ملیتی میانگین عمق رکود اقتصادی را حدود ۵٪ کاهش می‌دهند، اما مدت زمان آن‌ها را ۱۰٪ افزایش می‌دهند. مسای کوراج و همکاران^۷ (۲۰۲۰) نشان دادند که چرخه تجاری بانکداری اسلامی در عملکرد خود به شدت تحت تأثیر ریسک نقدینگی و ریسک کلان نقدینگی، ثبات داخلی را مختل می‌کند، در حالی که ریسک کلان تأثیر خارجی دارد. سهوآل همید^۸ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای سعی در پاسخ به این سوال داشت که در زمینه وام‌های بانکی و چرخه‌های تجاری: آیا مالکیت بانک در کشورهای ASEAN مهم است؟ آنها چرخه وام

¹ Saadaoui

² Tabak et al

³ García-Su Cardarellia et al

⁴ Cardarelli

⁵ Klein and Turk-Ariss

⁶ Cao et al

⁷ Masykuroh et al

⁸ Sahul Hamid

دهی ۲۱۳ بانک تجاری ASEAN را طی دوره زمانی ۲۰۰۱-۲۰۱۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان داده است که اعطای وام توسط بانک‌های خصوصی در یک دوره‌ی قبل سیکل بوده در حالیکه وام دهی توسط بانک‌های دولتی برای مقابله با سیکل تجاری است. جیورجی و گامبتی^۱ (۲۰۱۵) نشان می‌دهد که سیکل‌های تجاری به‌وجود آمده از شوک‌های مالی برون‌زا منجر به کاهش نابرابری در مصرف خانوارها در ایالات متحده شده که این تغییرات مصرف، متغیرهای سرمایه‌گذاری، مخارج دولت و هم‌چنین تولید حقیقی را تحت تأثیرات متفاوت قرار خواهد داد. سعدائوی^۲ (۲۰۱۴) نشان داده است که قدرت بازار رابطه منفی بین چرخه تجارت و رفتار بانک‌ها را کاهش می‌دهد. بنابراین مقامات بانکی در کشورهای در حال ظهور باید رفتار رقابتی بانک‌ها را در اجرای استانداردهای سرمایه‌گذاری ضد سیکل بررسی کنند. کلاسنز و همکاران^۳ (۲۰۱۲) به این نتیجه دست یافته‌اند که یک ارتباط قوی میان ادوار تجاری و مالی وجود دارد. به طور خاص، رکودهایی که به دلیل آشفتگی مالی رخ می‌دهند، نسبت به سایر رکودها عمیق‌تر و طولانی‌تر می‌باشند. اسلیمی^۴ (۲۰۱۲) به مطالعه نحوه تأثیر گذاری سیکل‌های تجاری اقتصاد کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا بر سودآوری بانک‌ها پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که افزایش سرمایه‌بانک‌ها، کاهش هزینه‌ها و نسبت‌های نقدینگی باعث افزایش سوددهی می‌شوند و هزینه‌های زیاد باعث کاهش سودآوری می‌گردند. تقی نژاد عمران و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند بانک‌های بزرگتر تمایل بیشتری به اهرم‌سازی داشته و شرایط اقتصادی بر این میل اثر معنی‌داری ندارد. تحویلی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که در طی دوره‌های رکود بانک‌های کوچک‌تر به دلیل دسترسی محدودتر به منابع و اعتبارات نظام مالی بیشتر تحت تأثیر نوسانات اقتصادی قرار گرفته و لذا شتاب دهنده مالی در خصوص آن‌ها قوی‌تر بوده است. رضایی و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که چرخه‌های اقتصادی بر محدودیت مالی و هم‌چنین بر رابطه بین محافظه‌کاری حسابداری و محدودیت‌های مالی بانک‌ها تأثیر معناداری دارد. اسماعیلی (۱۳۹۷) به بررسی نقش سیکل‌های تجاری در افزایش مطالبات معوق بانک‌های کشور ایران پرداخته است. نتایج به دست آمده نشان دهنده‌ی این موضوع می‌باشد که مطالبات معوق بانک‌ها رفتاری سیکلی داشته، به گونه‌ای که در دوران رونق کاهش و در دوران رکود افزایش می‌یابد. در مرحله‌ی رونق با افزایش تولید ملی، خانوارها و بنگاه‌ها از جریان درآمدی و توان کافی برای تأمین جریان بازپرداخت دیون و تعهدات خود برخوردارند و بنابراین حجم مطالبات معوق محدود است. قربانی و همکاران (۱۳۹۷) معتقدند که ارتباط بین سیکل‌های تجاری (دوره‌های رونق و رکود اقتصادی) و سودآوری بانک‌ها برای ارزیابی و ثبات بخش مالی و بانکی از اهمیت خاصی برخوردار است. شرایط اقتصاد کلان می‌تواند بر فعالیت بانک‌ها تأثیرگذار باشد و این امر نیز به نوبه خود می‌تواند سایر بخش‌های اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهد و نشان داده است که سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و ادوار تجاری دارای رابطه مثبت و معنی دار با سوددهی بانک‌ها هستند. ناهیدی امیرخیز و همکاران (۱۳۹۷) نشان می‌دهد که در اقتصاد ایران متغیرهایی نظیر نوسان قیمت نفت، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و رشد حجم نقدینگی از عمده‌ترین

¹ Giorgia & Gambettif

² Saadaoui

³ Claessens et al.

⁴ Slimi

عوامل شکل‌گیری ادوار تجاری در اقتصاد ایران به حساب می‌آیند. نظریان و همکاران (۱۳۹۶) بیان کرده است ارتباط بین نوسانات سیکل‌های تجاری و سودآوری بانک‌ها برای ارزیابی و ثبات بخش مالی و بانکی از اهمیت خاصی برخوردار است، شرایط اقتصاد کلان می‌تواند بر فعالیت بانک‌ها تاثیر گذار باشد و این امر نیز به نوبه خود می‌تواند سایر بخش‌های اقتصاد را تحت تاثیر قرار دهد. یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد ارتباط معناداری بین نوسانات سیکل‌های تجاری و سودآوری بانک ملی ایران وجود دارد.

با توجه به مبانی نظری تبیین شده محقق قصد دارد حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور را بررسی و در این راستا مدل مفهومی ارائه دهد؛ به گونه‌ای که ویژگی‌های خاص نظام بانکداری کشور و نیز شرایط کلان اقتصادی و رکود تورمی حاکم مدنظر قرار گیرد.

۳. روش تحقیق

در پژوهش کیفی، جهت تولید دانش با اتکا بر فلسفه‌ی ساخت‌گرا (مفاهیم تجربه‌های زیسته شده توسط افراد) یا پارادایم مشارکتی و جانبدارانه (دیدگاه‌های سیاسی، موضوع بحث انگیز محوری و همکاری مبتنی بر اعتماد متقابل) و یا هر دو دیدگاه پیش می‌رود. با استفاده از استراتژی‌های پژوهشی هم‌چون نظریه داده بنیاد، مفاهیم جدید از دل متون، گفتمان‌ها، مصاحبه‌ها و نگرش‌ها کشف می‌شود و پژوهشگر با هدف احصاء مضامین نقطه مقابل آن در پژوهش کمی متغیرها هستند، برخاسته از داده‌ها، داده‌های باز را گردآوری می‌کند (Creswell, 2018, p226). با توجه به اینکه هیچ پژوهشی تا کنون حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور مدلسازی نکرده لذا، پژوهشگر قصد دارد با بکارگیری استراتژی نظریه داده بنیاد اقدام به کشف مدل مفهومی نماید. در مقاله‌ی حاضر برای شناسایی مقوله‌ها و مولفه‌های تشکیل‌دهنده حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی از مدیران ارشد و اساتید دانشگاه در حوزه‌ی صنعت بانکداری دعوت به مشارکت شده است. تعداد نمونه آماری (تعداد مصاحبه‌ها) تا رسیدن به اشباع مقوله‌ها ادامه یافته است و با هفت نفر از مدیران ارشد بانک مرکزی، شبکه بانکی و اساتید دانشگاه در حوزه علوم بانکداری صورت گرفت.

۳.۱. تئوری داده بنیاد

نظریه داده بنیاد، مجموعه‌ای منسجم و یکپارچه از فرضیه‌های مفهومی است که از داده‌ها ظهور می‌کند. در واقع، پژوهشگرانی که از روش نظریه داده بنیاد استفاده می‌کنند، دغدغه و مسائل اصلی مشارکت‌کنندگان را شناسایی می‌کنند و درمی‌یابند که چگونه این مسائل به دست آنان حل می‌شود. در روش نظریه داده بنیاد، به جای استفاده از داده‌ها جهت آزمون نظریه، از داده‌ها برای ایجاد یک نظریه استفاده می‌شود و الگوی مربوط خلق شود. این روش شامل گام‌هایی منسجم است که به ظهور مقوله‌های مفهومی می‌انجامد. این مقوله‌های به یکدیگر ارتباط داده می‌شوند، توضیح نظری اقدام‌هایی را ارائه می‌کنند که در حال حل کردن دغدغه اصلی مشارکت‌کنندگان حوزه بنیادی مورد مطالعه هستند (Glaser, 2018, p3). در سال‌های گذشته، استفاده از تئوری داده بنیاد بسیار گسترش یافته است. اما تفاوت‌های موجود بین دو بنیانگذار نظریه داده بنیاد، به شکل‌گیری دو رویکرد متفاوت از این نظریه

منجر شده است: روش گلایزر که به دلیل وفاداری وی به روش نظریه داده بنیاد اولیه، معمولاً از آن به عنوان نظریه داده بنیاد کلاسیک نیز یاد می‌شود و روش فردی به نام استراوس که معمولاً نظریه داده بنیاد استراوسی نامیده می‌شود (Glaser and Strauss, 1967, p8).

۴. یافته‌ها

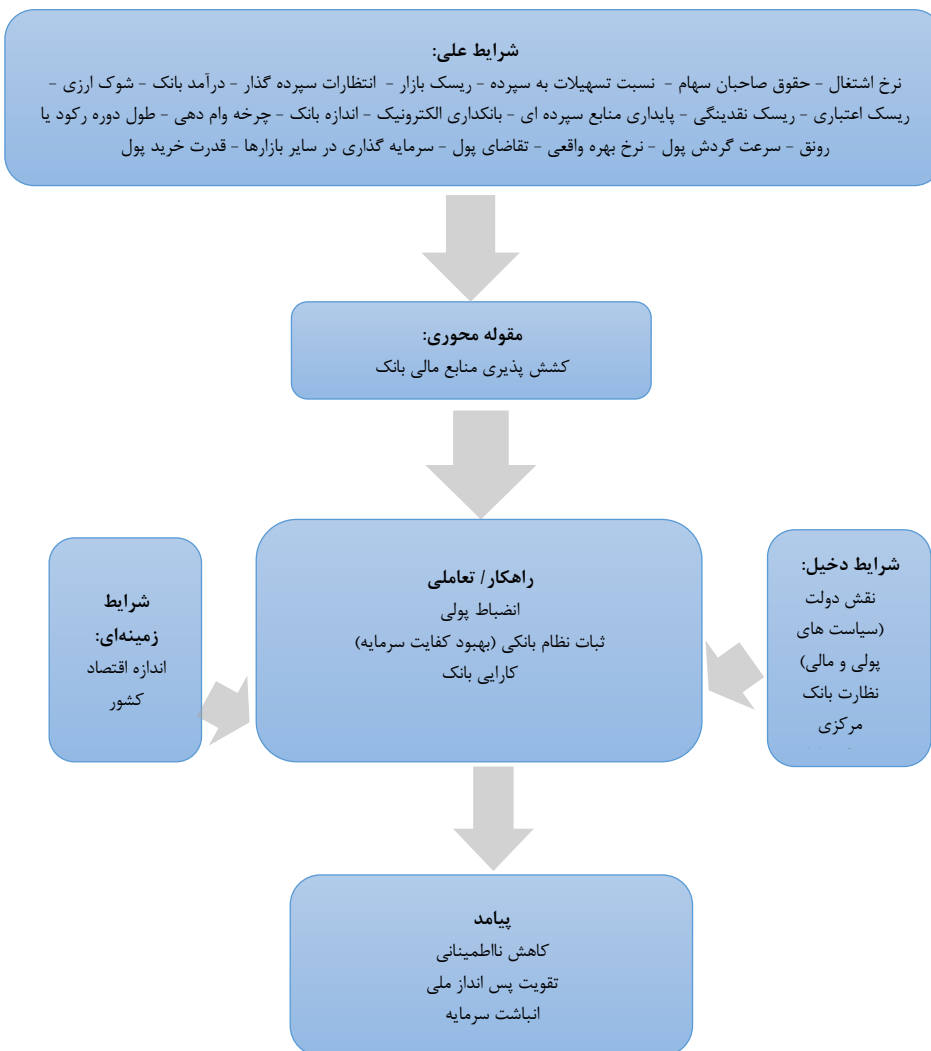
در رویکرد نظام‌مند نظریه پردازی داده بنیاد سه مرحله از کدگذاری وجود دارد. در کدگذاری باز، وقایع، اقدامات و تعاملات با یکدیگر برای بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها مقایسه و همچنین برچسب مفاهیم به خود می‌گیرند (Creswell and Clark, 2007). مرحله دوم کدگذاری محوری است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین مفاهیم تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. در ادامه با بررسی مفاهیم و قرارگیری مفاهیم نزدیک و همجنس حول در یک طبقه مقوله محوری آن استخراج و در جدول (۱) قابل مشاهده است.

جدول (۱) مقولات استخراج شده نهایی

وزن و اهمیت هر مقوله	کدگذاری محوری
۴	نرخ اشتغال
۴	حقوق صاحبان سهام
۳	نسبت تسهیلات به سپرده
۲	ریسک بازار
۱۰	انتظارات سپرده گذار
۵	درآمد بانک
۳	شوک ارزی
۱۰	ریسک اعتباری
۱۴	ریسک نقدینگی
۱۵	پایداری منابع سپرده ای
۱۳	بانکداری الکترونیک
۲۶	اندازه بانک
۳۵	چرخه وام دهی
۸	طول دوره رکود یا رونق
۱۱	سرعت گردش پول
۱۷	نرخ بهره واقعی
۱	تقاضای پول
۳	سرمایه گذاری در سایر بازارها
۱۵	قدرت خرید پول

مقوله اصلی	کشش پذیری منابع مالی بانک		۱
راهبرد	انضباط پولی		۳
	بهبود کفایت سرمایه	ثبات نظام بانکی	۱۵
	کارایی بانک		۳
شرایط زمینه‌ای	اندازه اقتصاد کشور		۸
شرایط دخیل	سیاست های پولی و مالی	نقش دولت	۵
	نظارت بانک مرکزی		۱
	عدم استقلال بانک مرکزی		۱۳
	نقش بنگاه ها و صنایع بزرگ		۱۲
	ثبات سیاسی		۱۳
	شوک نقدینگی		۱۰
پیامد	کاهش ناطمینانی		۲
	تقویت پس انداز ملی		۹
	انباشت سرمایه		۱۱

در ادامه، مقوله‌های عمده در قالب یک مدل پارادیمی (مدل زمینه‌ای) حول مقوله هسته به یکدیگر ارتباط داده می‌شوند. در واقع، مدل ترسیم شده به توصیف صوری مقوله‌ی و تحلیل و تبیین آن می‌پردازد. این فرآیند ترکیب مقوله هسته و پالایش و آراستن سازه‌های منتج شده از آن اطلاق می‌شود. مدل مذکور را می‌توان به صورت یک مدل یا نمودار صوری، اما معنایی و مفهومی ترسیم کرد.

شکل (۱) مدل پارادیمی

جهت بررسی پایایی مقوله‌های استخراج شده، از کمیته‌ی راهنما مشتمل بر هر ۷ نفر از مشارکت‌کنندگان، برای ارزیابی مقوله‌ها و متغیرها بهره گرفته شد. بنابراین، اگر بیش از ۵۰ درصد اعضای کمیته با همدیگر در مورد پدیده‌های اجماع داشته باشند، در این صورت، ارزیابی جمعی‌شان، صورت عینی و علمی به خود خواهد گرفت. در جدول (۲)، پایایی هر یک از متغیرها ارائه گردیده است. همانطور که مشاهده می‌شود نتایج حاصل از دریافت مجدد نظرات مشارکت‌کنندگان با نتایج حاصل نمودار (۴-۳) تطابق و همسوئی دارد.

جدول (۲) روایی مقوله‌ها

ردیف	متغیر	روایی کیفی
۱	نرخ اشتغال	۰.۵۷
۲	حقوق صاحبان سهام	۰.۵۷
۳	نسبت تسهیلات به سپرده	۰.۵۷
۴	ریسک بازار	۰.۵۷
۵	انتظارات سپرده گذار	۰.۲۹
۶	درآمد بانک	۰.۵۷
۷	شوک ارزی	۰.۴۳
۸	ریسک اعتباری	۰.۱۰۰
۹	ریسک نقدینگی	۰.۱۰۰
۱۰	پایداری منابع سپرده ای	۰.۱۰۰
۱۱	بانکداری الکترونیک	۰.۱۰۰
۱۲	اندازه بانک	۰.۱۰۰
۱۳	چرخه وام دهی	۰.۱۰۰
۱۴	طول دوره رکود یا رونق	۰.۱۰۰
۱۵	سرعت گردش پول	۰.۸۶
۱۶	نرخ بهره واقعی	۰.۱۰۰
۱۷	تقاضای پول	۰.۱۴
۱۸	سرمایه گذاری در سایر بازارها	۰.۲۹
۱۹	قدرت خرید پول	۰.۱۰۰

با توجه به نتایج حاصل از فراوانی و اهمیت کدها و هم چنین روایی بالای ۵۰ درصد، متغیرهای موثر در بخش کیفی شناسائی گردید. وجود تعداد زیادی متغیر شناسایی شده در بخش کیفی و استفاده از همه آنها در مدل رگرسیونی الزاماً به معنی مطلوب بودن مدل رگرسیونی تصریح شده نبوده ولی از آنجا که این امکان وجود دارد برخی از متغیرها دچار مشکل هم خطی شدید باشند و طبعاً از مدل حذف خواهند شد بنابراین در این مقطع از پژوهش کلیه متغیرهای شناسایی شده در تصریح مدل لحاظ شدند. ولی استفاده از کلیه متغیرهای شناسایی شده

در برازش‌های کمی نیازمند انجام آزمون‌های هم خطی و بررسی نتایج ضریب تعیین تعدیل شده است تا چنانچه متغیرهایی منجر به تورش تصریح احتمالی می‌شوند، در برازش کمی از مدل حذف گردند.

۴.۲. تصریح مدل حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور

متغیرهای شناسائی شده در قالب رگرسیون زیر نمایش داده شده است.

$$ELS = f(CYC, SIZ, RIR, STB, INF, LQU, ELC, CRD, LNT, NFP, CAP, LTD, MRI, INC, VEL)$$

ELS: میزان کشش پذیری منابع مالی بانک؛ CYC: چرخه وام دهی؛ SIZ: اندازه بانک؛ RIR: نرخ بهره واقعی؛ STB: پایداری منابع سپرده‌ای؛ INF: قدرت خرید پول؛ LQU: ریسک نقدینگی؛ ELC: بانکداری الکترونیک؛ CRD: ریسک اعتباری؛ LNT: طول دوره رکود یا رونق؛ NFP: نرخ بیکاری یا عکس نرخ اشتغال؛ CAP: حقوق صاحبان سهام؛ LTD: نسبت تسهیلات به سپرده؛ MRI: ریسک بازار؛ INC: درآمد بانک؛ VEL: سرعت گردش پول.

مدل:

$$ELS_{it} = \beta_0 + \beta_1 CYC_{it} + \beta_2 SIZ_{it} + \beta_3 RIR_{it} + \beta_4 STB_{it} + \beta_5 INF_{it} + \beta_6 LQU_{it} + \beta_7 ELC_{it} + \beta_8 CRD_{it} + \beta_9 LNT_{it} + \beta_{10} NFP + \beta_{11} CAP + \beta_{12} LTD + \beta_{13} MRI + \beta_{14} INC + \beta_{15} VEL + \varepsilon_{it}$$

ε: جمله اخلاص

t: دوره زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۱

i: بانک‌ها و موسسات اعتباری منتخب که صورت‌های مالی آنها در بازه زمانی مورد نظر در سایت کدال منتشر شده باشد.

جدول (۳) تعریف عملیاتی متغیرها

تعریف	متغیر
منظور از کشش‌پذیری منابع بانک؛ نسبت تغییر منابع بانک به ادوار تجاری است. جهت عملیاتی کردن ادوار تجاری از رشد تولید ناخالص داخلی استفاده می‌شود.	میزان کشش پذیری منابع مالی بانک
نرخ رشد خالص تسهیلات به درصد برای بانک i در سال t که از یادداشت تسهیلات صورت‌های مالی بانک قابل استخراج و از رابطه ذیل محاسبه می‌شود (فاضلینا و ساهول حمید، ۲۰۱۹). $loan_{it} = \frac{\text{مانده خالص تسهیلات در سال } t - \text{مانده خالص تسهیلات در سال } t-1}{\text{مانده خالص تسهیلات در سال } t-1}$	چرخه وام دهی

متغیر	تعریف
اندازه بانک	اندازه بانک‌ها و موسسات مالی از لگاریتم طبیعی کل دارایی‌های بانک‌ها و موسسات مالی به دست می‌آید. $SIZE = \ln(ASSET)$ ASSET: کل دارایی‌های بانک یا موسسه مالی
نرخ بهره واقعی	منظور از نرخ بهره واقعی، اختلاف نرخ بهره اسمی و نرخ تورم می‌باشد.
پایداری منابع سپرده‌ای	منظور از پایداری منابع سپرده‌ای درصدی از کل سپرده‌های بانک i در سال t است که به سپرده‌های بلند مدت اختصاص دارد. سپرده‌های بلندمدت شامل سپرده‌های با سررسید یکسال و بیشتر بوده و سپرده‌های فرار شامل سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، جاری و سپرده‌های کوتاه مدت هستند که سررسید قراردادی ندارند. نسبت مذکور از بخش نسبت‌های نقدینگی صورت‌های مالی بانک قابل استخراج بوده و هرچه نسبت سپرده‌های بلندمدت به کل سپرده‌های بانک بیشتر باشد، آن بانک از پایداری منابع سپرده‌ای بیشتری برخوردار است. $Deposit\ Stability = (long\ term\ deposit) / (total\ deposit)$
قدرت خرید پول	منظور از قدرت خرید پول، نرخ تورم می‌باشد. مقادیر تورم سالانه در سایت بانک مرکزی منتشر شده است.
ریسک نقدینگی	ریسک نقدینگی به صورت رابطه‌ی زیر تعریف می‌شود: شاخص $LR =$ (بدهی به بانک مرکزی + سپرده‌های پس‌انداز + جاری + سپرده کوتاه مدت) - (وجه نقد + سکه + خالص مانده حساب نزد بانک مرکزی + سپرده گذاری نزد سایر بانک‌ها + اوراق مشارکت خریداری شده از سایر بانک‌ها + موجودی نزد بانک‌های داخلی پس از پایاپای) / کل دارایی
بانکداری الکترونیک	برای کمی‌سازی سطوح مختلف ارائه خدمات الکترونیک از متغیر موهومی استفاده می‌شود.
ریسک اعتباری	ریسک اعتباری از تقسیم تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات بانک به دست می‌آید. تسهیلات غیرجاری شامل وام‌های سررسید گذشته، معوق و مشکوک الوصول است.
طول دوره رکود یا رونق	جهت اندازه‌گیری طول دوره رکود یا رونق از متغیر موهومی استفاده می‌شود. بدین معنا که تعداد دوره‌هایی که رشد اقتصادی منفی و یا مثبت بوده است، مدنظر قرار خواهد گرفت.
نرخ اشتغال	در واقع عکس نرخ بیکاری بوده و عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال شاغل و بیکار بر حسب درصد که اطلاعات آن از مرکز آمار ایران و نشریات معتبر اخذ خواهد شد ضمن اینکه در صورت انتشار آمار به صورت فصلی، از میانگین نرخ اشتغال طی فصول یکسال بهره‌جویی می‌گردد.
حقوق صاحبان سهام	از آنجا که حقوق صاحبان سهام به تنهایی بیانگر سهم خود در تامین مالی دارایی‌ها یا ترکیب ساختار سمت چپ ترازنامه نیست و برای تشخیص درست اثرات آن بر کسب پذیری منابع مالی بانک می‌باید نسبت به دارایی‌های بانک مورد ارزیابی قرار گیرد بنابراین از نسبت کفایت سرمایه بانک که تقسیم سرمایه نظارتی بانک بر دارایی‌های موزون شده به ریسک به دست آمده و در بخش یادداشت‌های مدیریت ریسک صورت‌های مالی هر بانک افشا می‌گردد

متغیر	تعریف
	استفاده خواهد شد. هر چه میزان نسبت کفایت سرمایه یک بانک بیشتر باشد، آن بانک از ریسک مالی کمتری برخوردار بوده و ساختار مالی مستحکم تری دارد. $\text{capital adequacy} = (\text{Tier 1 capital} + \text{Tier 2 capital}) / (\text{Risk Weighted Assets})$
نسبت تسهیلات به سپرده	نشان دهنده میزان فعالیت بانک در امر واسطه‌گری و جوجه بوده و میزان تسهیلات پرداختی بانک در قیاس با سپرده‌های دریافتی از مشتریان را نشان می‌دهد. این نسبت نیز از صورت‌های مالی بانک قابل استخراج بوده و برابر است با خالص مانده تسهیلات پرداختی تقسیم بر مجموع سپرده‌های بانک i در سال t .
ریسک بازار	مجموع ارزش در معرض خطر محاسبه شده در یادداشت مدیریت ریسک صورت‌های مالی بانک‌ها برای ریسک سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار و ریسک تغییرات نرخ ارز به روش شبیه سازی تاریخی.
درآمد بانک	برای محاسبه متغیر حاضر از جمع درآمدهای عملیاتی افشا شده در صورت سود و زیان بانک‌ها استفاده می‌گردد چراکه بانک‌ها می‌توانند با فروش دارایی‌های مازاد درآمدهای قابل توجهی تحت عنوان سایر درآمدها شناسایی نمایند بنابراین درآمد خالص، درآمد نشأت گرفته از عملیات بانکی را به درستی نمایندگی نمی‌نماید.
شوک قیمت ارز	تغییرات نرخ ارز در یک دوره زمانی نسبت به دوره زمانی قبلی منهای تغییرات نرخ تورم در همان دوره زمانی نسبت به دوره قبلی.
سرعت گردش پول	سرعت گردش پول از تولید ناخالص ملی به قیمت جاری در هر دوره زمانی تقسیم بر نقدینگی کشور در همان دوره زمانی بدست می‌آید.
رشد اقتصادی	تولید ناخالص داخلی دوره فعلی منهای تولید ناخالص داخلی دوره پیشین تقسیم بر تولید ناخالص دوره پیشین یا همان درصد تغییرات تولید ناخالص داخلی هر دوره در مقایسه با دوره قبلی.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

هدف کلی تحقیق حاضر بررسی مکانیسم تاثیرپذیری منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور و مدلسازی مفهومی آن با رویکرد تئوری داده بنیاد است. در واقع، شناسایی عوامل تاثیرگذار بر حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور، هدف مهم و اساسی این مقاله است.

یافته‌های حاصل نشان می‌دهد که مقوله محوری مدل، کشش‌پذیری منابع مالی بانک است. به طور کلی شرایط علی موثر بر رفتار بانک در شرایط زمینهای و دخیل یکسان، مشتمل بر متغیرهای زیادی است. چرخه وام دهی مهم‌ترین متغیر موثر بر حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور شناسایی شده است. هم چنین متغیرهای اندازه بانک، نرخ بهره واقعی، قدرت خرید پول (تورم)، ریسک نقدینگی، ریسک اعتباری، پایداری منابع سپرده‌ای، بانکداری الکترونیک و سرعت گردش پول، پایداری منابع سپرده‌ای، سرعت گردش پول و انتظارات سپرده‌گذاران (طول دوره رکود یا رونق) از عوامل موثر بر حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی بیان

شده است. این در حالی است که متغیرهایی مانند نرخ اشتغال، حقوق صاحبان سهام، نسبت تسهیلات به سپرده، ریسک بازار (شوک ارزی)، درآمد بانک، سرمایه‌گذاری در سایر بازارها از درجه‌ی اهمیت کمتری برخوردار است. هم‌چنین مشخص گردید اندازه و ظرف اقتصاد کشور شرط زمینه‌ای مدل است. در حالیکه رابطه میان منابع بانکی و ادوار اقتصادی تحت تاثیر شرایطی دستخوش تغییر می‌شود. شرایط دخیل در مقاله حاضر بر ۴ مولفه تاکید دارد که عبارتند از: نقش دولت (سیاست های پولی و مالی)، نظارت بانک مرکزی، عدم استقلال بانک مرکزی و نقش بنگاه‌ها و صنایع بزرگ. تبیین استراتژی از دیگر بخش‌های مدل پارادایمی است. انضباط پولی، ثبات نظام بانکی (بهبود کفایت سرمایه) و کارایی بانک از راهکارهای مورد نظر خبرگان صنعت بانکداری می‌باشد. در نهایت پیامدهای اجرای راهکارها شامل کاهش ناطمینانی، تقویت پس انداز ملی و انباشت سرمایه خواهد بود که تقویت پس انداز بخش خصوصی و دولتی و انباشت سرمایه خود زمینه ساز سرمایه گذاری و رشد اقتصادی محسوب می‌گردد.

در تمامی مطالعات انجام شده به ارتباط ابعاد مختلف ادوار اقتصادی با منابع مالی بانک‌ها پرداخته شده است. در حالیکه در این مطالعه عوامل تاثیرگذار بر حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور مورد بررسی قرار گرفته است. با این حال، نتایج مطالعه‌ی حاضر از جنبه‌های مختلف با مطالعات انجام شده در سایر کشور همسوئی وجود دارد. کائو و همکاران^۱ (۲۰۲۰) تنها شوک‌های داخلی بانک را مدنظر قرار داده‌اند و سیاست‌های انقباضی دولت در دوران رونق اقتصادی را مورد بررسی قرار داده است در حالیکه در مطالعه حاضر علاوه بر شوک‌های داخلی، شوک‌های کلان اقتصادی از جمله طول رکود، نرخ بیکاری و تورم نیز مدنظر قرار گرفته است. زیرا محقق بر این باور است میان شوک‌ها داخلی و خارجی می‌تواند همبستگی وجود داشته باشد. تمرکز اصلی مطالعه مسای کوراج و همکاران^۲ (۲۰۲۰)، ناهیدی امیرخیز و همکاران (۱۳۹۷) و نظریان و همکاران (۱۳۹۶) بر ریسک نقدینگی است. در حالیکه در مطالعه حاضر علاوه بر ریسک نقدینگی، ریسک اعتباری و ریسک بازار را نیز مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج مطالعه سهوآل همید^۳ (۲۰۱۹) و تاباک و همکاران^۴ (۲۰۱۱) از منظر چرخه وامدهی و طول دوره رکود با نتایج مطالعه حاضر همسو است. اندازه بانک یکی دیگر از متغیرهای اثرگذار شناسایی شده است. از این منظر با نتایج مطالعه داویت و والتر^۵ (۲۰۲۰) همسوئی دارد. الخریف و السعدون^۶ (۲۰۱۶) و جلائی اسفندآبادی و انصاری‌نسب (۱۳۹۵) در مطالعه‌ی خود بر بهره‌وری کل عوامل تولید تاکید کرده است. در حالیکه در این مقاله نرخ بیکاری مدنظر قرار گرفته است. فدریک و منگیستاب^۷ (۲۰۱۶) چرخه تجاری به تفکیک بخش‌های اقتصادی بررسی کرده‌اند. در حالیکه در مطالعه حاضر چرخه تجاری کل اقتصاد کشور مدنظر قرار گرفته است. یاکاویلو^۸ (۲۰۱۵) نشان می‌دهد که هر گونه شوک، به‌خصوص شوک‌های مالی، می‌تواند نزدیک به دو سوم کاهش محصول در طی رکود بزرگ را توضیح دهد. در حالیکه در مقاله حاضر شوک‌های مالی با شاخص‌های مختلف

¹ Cao et al

² Masykuroh et al

³ Sahul Hamid

⁴ Tabak et al.

⁵ Davila, E., Walther, A.

⁶ Alkhareif & Alsadoun

⁷ Feddereke & Mengisteab

⁸ Iacoviello

عملیاتی شده است. گونای و کیلینک^۱ (۲۰۱۵) و اسماعیلی (۱۳۹۷) نیز بر ریسک اعتباری تاکید کرده است. مقاله حاضر علاوه بر ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی و ریسک بازار را مدنظر قرار می‌دهد. سعدائوی^۲ (۲۰۱۴) قدرت بازار یکی از عوامل موثر می‌داند در حالیکه این متغیر در مقاله حاضر تاثیرگذار شناسایی نشده است. شیم^۳ (۲۰۱۳)، چن و هسو^۴ (۲۰۱۱) و تاباک و همکاران^۵ (۲۰۱۱) منابع پشتیبان بانک برای مقابله با چرخه‌ی تجاری در بخش بانکی و برای کمک به عملکرد واقعی در دوران رکود اقتصادی ضروری می‌داند در حالیکه تاکید مقاله حاضر بر منابع درآمدی است. به طور کلی نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعه کلاسز و همکاران^۶ (۲۰۱۲) همسو است. زیرا آنها به این نتیجه دست یافته‌اند که یک ارتباط قوی میان ادوار تجاری و مالی وجود دارد. طول دوره رکود یکی از متغیرهای موثر شناسایی شده است که از این منظر با مطالعه چاوت^۷ (۲۰۱۱) همسو است. تغییرات فن آوران، تکنانه‌های عرضه نیروی کار و تغییرات ساختاری در مطالعه آرزای^۸ (۲۰۰۴) مورد اشاره قرار گرفته است. از میان دو متغیر یعنی بانکداری الکترونیک و نرخ اشتغال در این مقاله بررسی شده است. تقی نژاد عمران و همکاران (۱۴۰۰)، گرجی و انواری رستمکلائی (۱۳۹۷) و رستم‌زاده و گودرزی فراهانی (۱۳۹۶) به نقدینگی و اثرات تورمی اشاره کرده است. در مقاله حاضر نیز به قدرت خرید پول پرداخته شده است. دین‌محمدی و همکاران (۱۳۹۶) از معدود مطالعاتی است که به پایداری منابع اشاره کرده است. لذا از حیث این متغیر با مطالعه حاضر همسو است. مطالعه‌ی حاضر ضمن بررسی عوامل مستخرج از نظریه‌های مالی، حساسیت منابع مالی بانک نسبت به ادوار اقتصادی کشور مدلسازی شده است. در نهایت سعی می‌شود با بهره‌جستن از روش تحقیق آمیخته الگوی بومی ارائه‌گردد تا از این رهگذر ویژگی‌ها خاص جامعه‌اماری به لحاظ قلمرو مکانی و زمانی مورد نظر قرار گیرد. در واقع محقق به دنبال کاربرد نظریه‌ای مشخص در صنعت بانکداری کشور نبوده است، بلکه درصدد ارائه مدل جدید بوده است.

منابع و مأخذ

اسماعیلی، بابک (۱۳۹۷). نقش وقوع سیکل‌های تجاری در مطالبات معوق بانک‌های کشور با استفاده از فیلترهای میان‌گذر، فصلنامه اقتصاد مالی، سال دوازدهم، شماره ۴۴، صص ۱۶۱-۱۸۸.

تقی نژاد عمران، وحید، میلا علمی، زهرا و حسین پور، فاطمه زهرا (۱۴۰۰). بررسی اثر تعیین‌کننده‌های اهرم بانکی در چرخه‌های اقتصادی، پژوهش‌های اقتصادی ایران، دوره ۲۶، شماره ۸۸، صص ۱۵۶-۱۲۹.

تحویلی، علی، سبحانی، بهرام، یآوری، کاظم و مهرگان، نادر (۱۳۹۸). ادوار تجاری و شتاب‌دهنده مالی در اقتصاد ایران، فصلنامه اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)، دوره ۱۶، شماره ۱، صص ۲۳-۱.

¹ Gunay & Kilink

² Saadaoui

³ Shim

⁴ Chen & Hsu

⁵ Tabak et al.

⁶ Claessens et al.

⁷ Chauvet

⁸ Arreaza

جلائی اسفندآبادی، سیدعبدالحمید و انصاری نسب، مسلم (۱۳۹۵). بررسی ادوار تجاری حقیقی در اقتصاد ایران با تاکید بر عوامل موثر بر شکاف تولید، فصلنامه اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)، دوره ۱۳، شماره ۳، صص ۸۵-۱۰۹.

دولو، مریم، درگاهی، حسن و حکما، مریم. (۱۳۹۶). اثر چرخه تجاری بر رابطه سود آوری و اهرم مالی. پژوهش‌های حسابداری مالی، ۳ (۳۳)، صص ۴۹-۶۵.

دین‌محمدی، مصطفی، جباری، امیر و قربانی، فهمیده (۱۳۹۶). بررسی تأثیر ادوار تجاری بر مصارف و ترکیب منابع بانک‌های دولتی و خصوصی در ایران (طی دوره ۹۲-۱۳۸۴)، پژوهش‌های اقتصاد پولی - مالی، سال بیست و چهارم، شماره ۱۴، صص ۲۳۷-۲۶۲.

رستم زاده، پرویز و گودرزی فراهانی، یزدان (۱۳۹۶). پیش‌بینی وقوع سیکل‌های تجاری در اقتصاد ایران با استفاده از فیلترهای میان‌گذر، نشریه علمی - پژوهشی سیاست‌گذاری اقتصادی، سال نهم، شماره هجدهم، صص ۴۱-۶۴.

رضایی، فرزین، قمری، سمیه و مرقی، عباس (۱۳۹۸). تاثیر چرخه‌های اقتصادی بر رابطه بین محافظه‌کاری حسابداری و محدودیت‌های مالی شرکت‌ها، فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، سال سوم، شماره ۱۳، صص ۵۷-۳۸.

شاهچرا، مهشید، حسن زاده، علی و میرهاشمی، سیمین‌السادات (۱۳۹۳). تاثیر چرخه‌های تجاری بر سرمایه پشتیبان در نظام بانکی ایران، فصلنامه پژوهش‌های پولی - بانکی، سال هفتم، شماره ۲۱، صص ۴۲۳-۴۰۷.

گرچی، ابراهیم و انواری رستمکلائی، فرزانه (۱۳۹۷). نقش بانک مرکزی در ایجاد سیکل‌های تجاری در اقتصاد ایران، پژوهش‌های اقتصاد پولی - مالی، سال بیست و پنجم، شماره ۱۵، صص ۱-۳۲.

قربانی، فهمیده، دین محمدی، مصطفی و جباری، امیر (۱۳۹۷). بررسی تأثیر ادوار تجاری بر سوددهی بانک‌های دولتی و خصوصی در ایران (طی دوره ۱۳۹۶-۱۳۸۴)، بررسی مسائل اقتصاد ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوفصلنامه علمی - ترویجی، سال پنجم، شماره دوم، صص ۵۳-۷۸.

نظریان، رافیک، محرابیان، آزاده و مرادی، برزنگ (۱۳۹۶). بررسی اثر چرخه‌های اقتصادی بر عملکرد بانک‌ها در ایران، مطالعه موردی بانک ملی ایران (۱۳۹۳-۱۳۶۸)، فصلنامه اقتصاد مالی، سال یازدهم، شماره ۴۰، صص ۱۱۷-۱۳۸.

ناهدی‌امیرخیز، محمدرضا و علیزاده، محمدرضا (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر جذب منابع مالی بانک‌ها (مطالعه موردی: بانک حکمت ایرانیان شهر تبریز)، چهارمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، آتن - یونان، صص ۱۹-۱.

Agnello, L., & Sousa, R. M. (2012). How do banking crises impact on income inequality?. Applied Economics Letters, 19(15), 1425-1429.

Alkhareif, R. & N. Alsadoun. (2016). Estimating the Output Gap for Saudi Arabia. Saudi Arabian Monetary Agency, 165, pp. 1-18.

- Arreaza, A. (2004). Sources of Macroeconomic Fluctuations in Venezuela, Serie Documentos de Trabajo Gerencia de Investigaciones Economicas.
- Aghion, P., Farhi, E. & Kharroubi, E. (2015). Liquidity and Growth: the Role of Countercyclical Interest Rates, Bank for International Settlements, vol. 489.
- Barczyk, R. (2018). THE BUSINESS CYCLE AND CYCLES IN THE BANKING SECTOR IN THE POLISH ECONOMY IN THE YEARS 2000–2017, Folia Oeconomica Stetinensia, Vol. 18, Issue 2, pp. 106-120.
- Creswell JW, Clark VL.(2007) .Designing and conducting mixed methods research, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. & Creswell, J. D. (2018). Research Design: Quantitative and Mixed Methods Approaches, SAGE Publications, 225-233
- Cao, Q., Minetti, R., Pia Olivero, M. and Romanini, G. (2020). Recessions and recoveries: Multinational banks in the business cycle, Journal of Monetary Economics, <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2020.01.002>, pp.1-17.
- Claessens, S., Kose, M.A. & Terrones, M.E. (2012). How do Business and Financial Cycles Interact? Journal of International Economics, 87(1), pp. 178-190.
- Cardarelli, R. (2023). How Do Financial Systems Affect Economic Cycles?International Monetary Fund.www.imf.org.weo
- Chavet. M (2011). Real Time Analysis of the U.S Business Cycle, Mimeo, Federal Reserve Bank of Atlanta.
- Chen, Y. K., & Hsu, C. L. (2011). Are bank capital buffer cyclical - Evidence for developed and developing countries (Working Paper No. 122). Deutsch Bundesbank.
- Davila, E., & Walther, A. (2020). Does size matter? bailouts with large and small banks. Journal of Financial Economics, 136(1), 1-22 .
- Francis, W.B. & Osborne, M. (2012). Capital requirements and bank behavior in the UK: are there lessons for international capital standards? Journal of Banking & Finance 36, pp.803–816.
- Faizah, I., Fasa, M. I., Suharto, Rahmanto, D. A., & Athief, F. H. (2020). Determinants of Domestic Direct Investment in Indonesia: Islamic Economic Approach. JEJAK: Journal of Economics and Policy, 282-297.
- Fedderke, J.W. & Mengisteab, D. (2016). Estimating South Africa's Output Gap And Potential Growth Rate. Economic Research Southern Africa, 122, pp. 2-42.
- Ghenimi. A, HasnaChaibi and Mohamed Ali B.(2017).The effects of liquidity risk and credit risk on bank stability: Evidence from the MENA region", Borsa Istanbul Review ,Volume 17, Issue 4, p: 238-248.
- Gambacorta, L. & Mistrulli, P.E. (2004). Does bank capital affect lending behaviour?, Journal of Financial Intermediation,13, pp.436–457.
- García-SuazaAF, Gómez-GonzálezJE, PabónAM, FernandoT-G. (2012). Thecyclical behavior of bank capital buffers in an emerging economy:Size does matter. Econ Modell2012, No.29, pp. 1612–17.
- Glaser, B. & Strauss, A. (1967). The discovery of grounded theory, Aldine Publishing Company. Chicago
- Glaser, B. (2018). What is grounded theory. It's online at :<http://www.groundedtheory.com/what-is-gt.aspx>
- Giorgia, G. & Gambettif, L. (2015). Business cycle fluctuations and the distribution of consumption. Review of Economic Dynamics, 23, pp. 19-41.
- Grochulski, B., Schwam, D., Steelman, A. & Zhang, Y. (2018). The Differing Effects of the Business Cycle on Small and Large Banks, Economic Brief, pp. 1-10.
- Gunay, H. & Kilink, M. (2015). Credit Market Imperfections and Business Cycle Asymmetries in Turkey. Journal of Empirical Finance, 34 (2), pp. 79-98.

- Iacoviello, M. (2015). Financial Business Cycles. *Review of Economic Dynamics*, 18(1), pp. 140-163.
- Jackson, P., Furfine, C., Groeneveld, C., Hancock, D., Jones, D., Perraudin, W., Radecki, L., Yoneyama, M. (1999). Capital Requirements and Bank Behaviour: The Impact of the Basel Accord. Basel Committee on Banking Supervision, Working Paper No. 1.
- Klein, P.O., Turk-Ariss, R. (2022). Bank capital and economic activity, *Journal of Financial Stability* Volume 62, 101068, 1-13.
- Masykuroh, N., Dadan Suganda, A., Asmara Sani, A. (2020). Cycle Business on Islamic Bank: Var Approach, *Talent Development & Excellence*, Vol.12, No.3s, 1165-1175.
- Reinhart, C.M. & Rogoff, K.S. (2014). Recovery from financial crises: evidence from 100 episodes. *Am. Econ. Rev.* 104, pp.50-55 .
- Rashid, A., and Jabeen, S. (2018). Analyzing Performance Determinants: Conventional Versus Islamic Bank in Pakistan. *Borsa Istanbul Review*, 92-107.
- Rahmanto, D. N., Fasa, M. I., & Rijal, K. (2021). Source of Funds and Islamic Insurance Growth: Investment Returns as a Mediation. *Al Uqud: Journal of Islamic Economics*, Vol. 4, Issue 1, 104-114. 10.26740/al-uqud.v4n1.p104-114
- Rodoni, A., Salim, M., Amalia, E., & Rakhmadi, R. S. (2022). Comparing Efficiency and Productivity in Islamic Banking: Case Study in Indonesia, Malaysia, and Pakistan. *Al- Iqtishad* Vol. 9 no. 2, 227- 242.
- Sahul Hamid, F. (2019). Bank Lending and the Business Cycle: Does Ownership Matter in ASEAN Countries? *Journal of Asian Economics*, doi: <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2019.101153>, pp. 1-27.
- Saadaoui, Z. (2014). Business cycle, market power and bank behaviour in emerging countries, *International Economics*, No. 139, pp.109-132.
- Shim, J. (2013). Bank capital buffer and portfolio risk: The influence of business cycle and revenue diversification, *Journal of Banking & Finance*, No.37, pp.761-772.
- Slimi.S. (2012). bank profitability and the business cycle: Evidence from MENA countries, Th 18th annual Economic research forum conference Cairo, Egypt.
- Tabak, B. M., Noronha, A. C. & Cajueiro, D. O. (2011). Bank capital buffers, Lending Growth and economic cycle: Empirical evidence for Brazil (Working Paper No. 423). *Deutsch Bundesbank*.
- Wang H., Liang P., Deng J. (2018). Economic Cycle, Accounting Conservatism and Financial Constraints. In: Xu J., Gen M., Hajiyev A., Cooke F. (eds) *Proceedings of the Eleventh International Conference on Management Science and Engineering Management.. Lecture Notes on Multidisciplinary Industrial Engineering*. Springer, Cham.

Conceptual modeling of the sensitivity of the bank's financial resources to the economic periods of the country: qualitative analysis based on grounded theory

Mohamad Mahdi Azadi

PhD student of Financial engineering, Department of Management, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Mohamadmehdiazadi7@gmail.com

Mohammad Hassan Gholizadeh

Department of Management, University of Guilan, Rasht, Iran

(Corresponding Author)

gholizadeh@guilan.ac.ir

Reza Aghajan Nashtaei

Department of Business Management, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Nashtaei@iaurasht.ac.ir

Abstract

The general purpose of the current research is to investigate the mechanism of the effectiveness of the bank's financial resources in relation to the country's economic cycles and its conceptual modeling with the foundational data theory approach. Also, the investigation of factors affecting the stability of the banking industry in different economic periods (improvement, boom, recession and crisis) and minimizing the adverse consequences of economic periods on the bank's financial resources. Considering that no research has so far modeled the sensitivity of the bank's financial resources to the country's economic periods, therefore, the researcher has tried to discover a conceptual model by using the foundation's data theory strategy. In this research, the information has been collected through in-depth interviews in the form of general and semi-structured guidance. The number of statistical samples continued until the saturation of the categories was reached and it was done with seven top managers of the banking network and university professors. The results show that several variables can affect the elasticity of the bank's financial resources. The identified variables are: employment rate - equity - ratio of facility to deposit - market risk - depositor's expectations - bank income - currency shock - credit risk - liquidity risk - stability of deposit resources - electronic banking - bank size - loan cycle yield - duration of recession or boom - velocity of money circulation - real interest rate - demand for money - investment in other markets - purchasing power of money.

Keywords: conceptual modeling, bank financial resources, economic cycles, grounded theory.

